

ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS TEISINIS REGULIAVIMAS LIETUVOS TEISĖS SISTEMOJE

Ilona Petraitytė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 2 36 61 75
El. paštas: Ilona.Petraityte@tf.stud.vu.lt

Gausybėje Lietuvos teisės normų grupių galima įžvelgti savitą asmens duomenų apsaugos teisinį reguliavimą. Jame apstu sąsajų su administracine ir civiline teise, o jo turinys nulemtas konstitucinės asmens privataus gyvenimo neliečiamumo garantijos. Lietuvos teisės literatūroje asmens duomenų apsaugos teisės (jų sudarančių normų ir principų komplekso) savitumas ir išskirtinumas beveik netirtas. Šią nišą svarbu užpildyti, o tai galima padaryti nagrinėjant su asmens duomenų tvarkymu susijusių visuomeninių santykių teisinio reguliavimo raidą Lietuvoje ir šio teisinio reguliavimo specifiką tradicinio teisės sistemos skirstymo į sudėtinius elementus (teisės šakas, pošakius, institutus) požiūriu.

A distinctive data protection legislation can be seen in abundance of groups of Lithuanian rules of law. There are many relations with administrative and civil law in it, and its content is determined by constitutional right to respect for private life. Distinction and oneness of data protection law (a complex of rules and principles of which the law consists) was hardly explored in Lithuanian legal literature. This niche is important to fill in, and it is possible to do this when exploring the development of legal regulation on personal data processing in Lithuania and the particularity of this legal regulation in view of traditional division of legal system into integrate elements (branches of law, subbranches, and institutes).

Įvadas

Besivystančios ir kintamos gyvenimo formos lemia, kad randasi vis naujų visuomeninių santykių sričių, kurias įstatymų leidėjas anksčiau ar vėliau pripažįsta reikalaujančiomis teisinio suregulavimo. Tokia sritimi praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio viduryje tapo visuomeniniai santykiai, susiklostantys renkant, kaupiant, saugant, platinant ir kitokiais būdais tvarkant informaciją apie fizinius asmenis.

Šios srities ordinarinio lygmens teisinis reguliavimas buvo pradėtas keturiolika straipsnių teturinčiu įstatymu [3], o ilgainiui

išsirutuliojo į gausų įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose įtvirtintų teisės normų ir principų kompleksą. Teisinis reguliavimas tiek yra vertingas ir gyvybingas, kiek jis yra taikomas. Kaip žinoma, kad teisės nuostatos būtų taikomos tinkamai būtina tiek išmanyti pačių nuostatų turinį, tiek reikia ir sisteminio požiūrio į šias nuostatas – teisės normų ir principų komplekso, kuriam priklauso taikomos teisės nuostatos, matyti ir suvokti jo specifiką, įžvelgti šio komplekso ir kitų teisės normų ir principų sąsajas, galiausiai suprasti teisės normų ir principų komplekso bei kitų teisės sistemos elemen-

tų (teisės šakų, pošakių, institutų) santyki. Be to, neišsąmoninus minėtųjų aspektų negalimas nuoseklus bei darnus paties teisinio reguliavimo tolesnis plėtojimas. Dėl visų šių priežasčių iškyla būtinybė pažinti naujai susiformavusį informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti skirtų teisės normų ir principų kompleksą, jo ypatumus ir ryšius su Lietuvos teisės subsistemomis.

Minėta būtinybė nulėmė šio straipsnio tikslą – pasitelkiant istorinį, loginį ir sisteminių metodus išanalizuoti teisės normų ir principų, reguliuojančių su informacijos apie fizinius asmenis tvarkymu susijusius visuomeninius santykius, komplekso susiformavimą ir įvertinti jo vietą Lietuvos teisės sistemoje pagal tradicinę (romanų–germanų) teisės šakų sampratą.

1. Asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo Lietuvoje formavimasis

Esamą laikmetį galima vadinti informacijos era. Lietuvoje leidžiamų dienraščių ir kitų spaudinių, įsigyjamų kompiuterių ir kompiuterinių laikmenų, veikiančių interneto svetainių ir socialinių tinklų gausėjimas, pingančios ir modernėjančios elektroninių ryšių formos akivaizdžiai rodo, kad informacijos srautai kiekvienais metais didėja. Besivystančios technologijos sudaro sąlygas vis sparčiau apdoroti informaciją, lengviau ir operatyviau ją skleisti. Didėja ne tik informacijos srautai, bet ir sukauptos informacijos kiekis. Saugoti informaciją tampa technologiškai paprasčiau ir pigiau, dėl to vis dažniau kaupiama nereikalinga (perteklinė) informacija, neekvojant lėšų įvertinti šios informacijos reikalingumą ir tolesnio jos saugojimo tikslingumą.

Kuriama, saugoma, skleidžiama ir kitaip tvarkoma labai įvairi informacija. Dalis šios informacijos neišvengiamai yra apie fizinius asmenis, jų charakterio savybes, įpročius, asmeninį gyvenimą, socialinę ir finansinę padėtį, sveikatos būklę, darbo patirtį ir panašiai. Tokio pobūdžio cirkuliuojančios informacijos kiekis taip pat nuolat didėja, ši informacija tampa vis lengviau prieinama kuo didesniai asmenų ratui. Kadangi minėta informacija yra asmeninio pobūdžio, dažnas nori, kad ją žinotų kuo mažiau asmenų, o žinantieji elgtųsi su ja rūpestingai.

Asmeninės informacijos socialinis vertingumas ir individų suinteresuotumas šios informacijos apsauga lėmė, kad tiek tarptautiniu [18–22], tiek nacionaliniu lygmeniu¹ buvo pripažintas reikalingumas teisės normomis reguliuoti informacijos apie fizinius asmenis tvarkymą. Ši veikla pradėta reguliuoti ir Lietuvoje.

Asmeninei informacijai tvarkyti skirtą teisinio reguliavimo pradžią Lietuvoje galėtų būti siejama su Lietuvos Respublikos Laikinuoju Pagrindiniu Įstatymu ir šio įstatymo 35 straipsnio nuostata, numačiusia, kad piliečių asmeninį gyvenimą saugo įstatymas. Tokio pobūdžio įstatymas, galiojant Lietuvos Respublikos Laikinajam Pagrindiniam Įstatymui, nebuvo priimtas.

Informacijos apie fizinius asmenis tvarkymo srityje itin svarbus buvo Lietuvos

¹ Teisės aktais, reguliuojantys su asmens duomenų apsauga susijusius visuomeninius santykius, buvo priimti: Vokietijos Heseno žemėje – 1970 m., Švedijoje – 1973 m., Jungtinėse Amerikos Valstijose – 1974 m., Vokietijoje – 1977 m., Prancūzijoje, Norvegijoje, Danijoje, Liuksemburge, Austrijoje – 1978 m., Islandijoje, Izraelyje – 1981 m., Kanadoje, Naujojoje Zelandijoje – 1982 m., Didžiojoje Britanijoje – 1984 m., Suomijoje – 1987 m., Australijoje, Japonijoje – 1988 m.

Respublikos Konstitucijos priėmimas ir žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo garantijos įtvirtinimas šiame aukščiausią teisinę galią Lietuvoje turinčiame teisės akte. Minėtoji konstitucinė garantija yra teisinio reguliavimo, skirto informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti, branduolys. Ordinarinio lygmens teisės normomis tėra nustatoma, kaip minėta konstitucinė garantija yra įgyvendinama, tvarkant su fiziniais asmenimis susijusią informaciją.

Kalbant apie asmeninei informacijai tvarkyti skirtą teisinio reguliavimo konstitucines ištakas, reikia pažymėti, kad jos sietinos ne tik su pačia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnio 1 dalies nuostata, bet ir su šios nuostatos turinį atskleidžiančia Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo formuojama oficialia konstitucine doktrina. Kaip žinoma, Konstitucija negali būti traktuojama vien kaip eksplisitinių nuostatų visuma², o oficiali Konstitucijos nuostatų samprata pateikiama konstitucinėje jurisprudencijoje. Todėl informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti skirtą teisinio reguliavimo dalimi laikytini ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pateikti asmens teisės į privatumą, žmogaus privataus gyvenimo sampratos turinio išaiškinimai³.

² Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime yra konstatavęs: „taip, kaip teisės negalima traktuoti vien kaip teksto, kuriame *expressis verbis* yra išdėstytos tam tikros teisinės nuostatos, elgesio taisyklės, taip ir Konstitucijos, kaip teisinės realybės, negalima traktuoti vien kaip jos tekstinės formos, negalima suvokti Konstitucijos vien kaip eksplisitinių nuostatų visumos.“

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarime teigiama: „Šiame Konstitucijos straipsnyje įtvirtintos normos gina asmens teisę į privatumą. Ši teisė apima asmeninį, šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę,

Paskatinus užsienio šalių praktikai, Lietuvoje buvo pradėtas formuoti ordinarinio lygmens informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti skirtas teisinis reguliavimas. 1996 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (toliau – Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas). Šiame teisės akte buvo nustatyti informacijos apie fizinius asmenis valstybės kompiuterizuotose informacinėse sistemose rinkimo, kaupimo, apdorojimo, saugojimo, naudojimo ir teikimo reikalavimai. Įstatymu buvo saugoma tik ta su fiziniu asmeniu susijusi informacija, kurios paskelbimas ir perdavimas galėjo būti žalingas pačiam asmeniui ar su juo susijusiems asmenims. Pagal įstatymą informacijai tvarkyti ir platinti buvo reikalingas asmens sutikimas, o sunaikinti turimą informaciją buvo galima tik gavus Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir Lietuvos archyvų departamento leidimą.

Kaip matyti, pirmasis informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti skirtas teisės aktas reguliavo itin siaurą visuomeninių santykių sritį ir nustatė griežtus minėtos informacijos tvarkymo reikalavimus. Tačiau sparti kompiuterinių technologijų sklaida lėmė, kad informaciją apie fizinius asmenis informacinėse sistemose pradėjo tvarkyti ne tik valstybė, bet ir privatūs asmenys. Be to, buvo tvarkoma vis gausesnė ir įvaires-

garbė ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kita.“ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarime konstatuota: „Privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeimyninė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais žmonėmis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kita.“

nė informacija. Tapo reikalingos privačiam sektoriui tinkamos, taip pat lankstesnį informacijos apie fizinius asmenis tvarkymo reguliavimą nustatančios taisyklės. Todėl 1998 m. buvo priimtose Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pataisos [4]. Šiomis įstatymo pataisomis buvo išplėsta įstatymo taikymo sritis, įstatymas turėjo būti taikomas tvarkant su fiziniais asmenimis susijusią informaciją bet kurioje, ne tik valstybės, informacinėje sistemoje. Taip pat buvo supaprastintos informacijos apie fizinius asmenis tvarkymo sąlygos: išplėstas informacijos tvarkymo pagrindų sąrašas, numatyti atvejai, kai informacija gali būti platinama be asmens sutikimo.

Modernėjantis ir vis atviresnis informacinėms technologijoms visuomeninis gyvenimas, Lietuvos narystės Europos Sąjungoje siekis paskatino Lietuvos Respublikos Seimą 2000 m. priimti naują Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo redakciją [5]. Šiuo teisės aktu informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti skirtas nacionalinis teisinis reguliavimas buvo suderintas su 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. Atsižvelgiant į direktyvos nuostatas, įstatyme buvo nurodytas asmens duomenų apsaugos tikslas, kuriuo buvo įvardytas siekis ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę ryšium su asmens duomenų tvarkymu ir sudaryti sąlygas laisvam asmens duomenų judėjimui. Buvo išplėsta įstatymo apsaugos sritis ir jai priskirti visi asmens duomenys (tai yra kiekviena su fiziniu asmeniu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti nustatyta, susijusi informacija), kurie yra tvarkomi

automatiniu būdu arba kurių susistemintos rinkmenos tvarkomos neautomatiniu būdu. Įstatyme buvo nustatyti teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindai, duomenų subjektų teisės ir duomenų valdytojų pareigos, įstatymo vykdymą prižiūrinčios institucijos – Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įgaliojimai.

Per kelis paskutiniuosius XX a. metus informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti skirtas teisinis reguliavimas itin sparčiai vystėsi, plėtojosi, atsižvelgdamas į visuomeninio gyvenimo pokyčius, taip pat tobulėjo, perimdamas Europos Sąjungos šalių patirtį ir laimėjimus šioje srityje. Teisinio reguliavimo raida nesustojo ir peržengus amžių sandūros slenkstį. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas keletą kartų buvo keičiamas, 2003 metais [6] ir 2008 metais [7] buvo išdėstytas nauja redakcija. Įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas detalizuotas, papildytas nuostatomis, skirtomis specifinio reguliavimo reikalingiems visuomeniniams santykiams (asmens duomenims tvarkyti rinkimų, referendumo, piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos, asmenų mokumo įvertinimo tikslais, vaizdo duomenims tvarkyti ir kt.).

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas jungia platų spektrą teisinių nuostatų. Jomis yra įtvirtinti tiek bendri reikalavimai, taikomi tvarkant bet kurią informaciją apie fizinius asmenis bet kuriomis priemonėmis, tiek ir siaurai specifinei visuomeninių santykių sričiai (kaip antai informacijos tvarkymui tiesioginės rinkodaros tikslais vaizdui stebėti) skirtos informacijai tvarkyti taisyklės.

Tačiau Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas nėra vienintelis įstatymas,

reguliuojantis asmens duomenų tvarkymą. Savitą asmens duomenų apsaugos santykių grupę, tai yra su asmens duomenų tvarkymu, teikiant viešųjų elektroninių ryšių paslaugas, susijusius visuomeninius santykius, reguliuoja Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. Įstatyme nustatyta viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų pareiga užtikrinti elektroninių ryšių tinklais perduodamų pranešimų turinio ir susijusių srauto duomenų konfidencialumą, automatinio skambučių persiuntimo reikalavimus ryšio linijai, iš kurios skambinama ir į kurią skambinama, nustatyti, taip pat elektroninių ryšių paslaugų naudotojų duomenų tvarkymo abonentų sąrašuose ir tiesioginės rinkodaros tikslais reikalavimus.

Įstatyminio lygmens informacijai apie fizinius asmenis tvarkyti skirtą teisinį reguliavimą papildo poįstatyminiai teisės aktai, visų pirma – Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra įsteigusi priežiūros instituciją asmens duomenų apsaugos srityje – Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją [9] ir patvirtinusi jos nuostatus [12]. Minėtos valdžios institucijos nutarimais taip pat yra patvirtinti Asmens duomenų valdytojų valstybės registro nuostatai [10;13], nustatyta duomenų valdytojų pranešimo Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai apie duomenų tvarkymą tvarka [13], sureguliuota patikrinimų, kaip elektroninių ryšių tinklus ar paslaugas teikiantys subjektai užtikrina ryšio konfidencialumą, atlikimo tvarka [14], patvirtintos Atlyginimo už duomenų subjektui teikiamą informaciją taisyklės [11].

Pagal Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir Elektroninių ryšių įstatymo

apibrėžtas ribas su asmens duomenų tvarkymu susijusius visuomeninius santykius reguliuoja Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus priimti įsakymai. Jų nustatyti reikalavimai viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų fiziniams asmenims išduodamoms detalioms sąskaitoms [15], patvirtinta išankstinių patikrų atlikimo tvarka [16], taip pat tvarka, kuria vadovaudamiesi duomenų valdytojai teikia informaciją Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, kai ši teikia duomenų subjektams pagalbą susipažįstant su savo asmens duomenimis [17].

Reikia paminėti, kad Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija įgyvendinant asmens duomenų apsaugos teisinį reguliavimą dalyvauja ne tik inspekcijos direktoriui nustatytais klausimais priimant privalomus teisės aktus, bet ir rengdama bei viešai skelbdama metodines rekomendacijas. Inspekcijai įgaliojimus rengti rekomendacijas yra suteikęs Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas ir šiais įgaliojimais inspekcija aktyviai naudojasi, yra parengusi daugiau kaip 20 rekomendacijų. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija yra patvirtinusi rekomenduojamą pranešimo apie asmens duomenų tvarkymą formą. Pavyzdines asmens duomenų tvarkymo mokyklose taisykles, parengusi asmens duomenų apsaugos teikiant sąskaitas už suteiktas paslaugas, asmens duomenų tvarkymo atliekant istorinį mokslinį tyrimą, privatumo apsaugos tvarkant telekomunikacijų srauto duomenis rekomendacijas, taip pat rekomendacijas išankstinės patikros klausimu [32].

Kaip matyti, asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas – tai išplėtotą nevienodos teisinės galios susijusių teisės

normų ir principų sistema. Ši sistema yra gyvybinga ir nuolat plečiasi, reaguodama į visuomeninio gyvenimo ir intereso tvar-kyti informaciją apie fizinius asmenis po-kyčius.

2. Naujo Lietuvos teisės sistemos struktūrinio elemento išskyrimo prielaidos

XX a. paskutinio dešimtmečio viduryje Lietuvoje ordinarinės teisės lygmeniu pradėtas informacijos apie fizinius asmenis tvarkymo teisinis reguliavimas nuo vieno įstatymo, skirto asmens duomenims tvar-kyti valstybės kompiuterizuotose informa-cinėse sistemose, išsiplėtojo iki komplekso teisės normų ir principų, reguliuojančių as-mens duomenų apsaugą. Grupės viena-rū-šių visuomeninių santykių išsiskyrimas ir jų reguliavimas nemažu kiekiu normatyvi-nės medžiagos leidžia teigti esant susifor-mavus savarankiškai teisės šakai [26, p. 9; 31, p. 232]. Žvelgiant į išsikristalizavusį asmens duomenų tvarkymą reguliuojančių teisės normų ir principų kompleksą, kyla klausimas, ar šį kompleksą galima laikyti savarankišku Lietuvos teisės sistemos ele-mentu – nauja teisės šaka.

Romanų–germanų teisės tradicijos mokslo literatūroje universaliais ir mini-maliais reikalavimais, kuriuos turi atitikti išsirutuliojusi nauja teisinio reguliavimo sritis, kad ją būtų galima laikyti sąlygiškai savarankišku teisės sistemos struktūriniu elementu (teisės šaka), laikomi šiai teisinio reguliavimo sričiai būdingas savitas teisi-nio reguliavimo dalykas ir teisinio regula-vimo metodas [29, p. 147–148]. Šie krite-rijai dažniausiai minimi teisės literatūroje, nors yra mokslininkų, nurodančių ir kitus

pagrindus naujiems susidariusiems teisės sistemos struktūriniais elementams iden-tifikuoti. Antai, R. Z. Livščico nuomone, kad galėtume teigti esant susiformavusią naują teisės šaką, reikia nustatyti ne tik sa-varankišką teisinio reguliavimo dalyką ir metodą, bet ir įvertinti teisinio reguliavimo laipsnį [30, p. 78]. A. Vaišvilos teigimu, savarankiškos teisės šakos atsiradimo są-lygos yra visuomeninių santykių savitumo laipsnis, šių santykių socialinė svarba, tai, kad nėra galimybės santykius sureguliuoti esamų teisės šakų normomis, taip pat būti-nybė taikyti šiai santykių grupei specialų teisinio reguliavimo metodą [28, p. 337]. B. Sudavičius yra išskyręs kelias sąlygas, reikalingas teisės šakoms susiformuoti: turi egzistuoti specifiniai visuomeniniai santykiai, kuriems reikia specifinio teisi-nio reguliavimo metodo, be to, valstybė, nustatydamas specifines teisės normas, turi būti suinteresuota reguliuoti šakos visuo-meninius santykius [27, p. 25].

Siekiant įvertinti, kokia vieta Lietu-vos teisės sistemoje tenka naujam susi-formavusiam asmens duomenų tvarkymą reguliuojančių teisės normų ir principų kompleksui (jis toliau vadinamas asmens duomenų apsaugos teise), būtų tikslinga pasitelkti klasikinius savarankiško teisės sistemos struktūrinio elemento išskyrimo pagrindus – savito teisinio reguliavimo dalyką ir metodą. Nustačius egzistuojant specifinį asmens duomenų apsaugos teisės reguliavimo dalyką ir metodą, būtų galima teigti, kad yra susiformavęs naujas sąlygiš-kai savarankiškas Lietuvos teisės sistemos komponentas.

Atsižvelgiant į tai, kad ordinarinėje tei-sėje gausu tarpusavyje susipynusių stam-

besnių ir smulkesnių teisės šakų, teisės institutų ir kitų teisės sistemos struktūrinių elementų, minėtų klasikinių kriterijų naujam struktūriniam elementui identifikuoti gali nepakakti, todėl, sprendžiant iškeltą uždavinį, tikslinga remtis ir fakultatyviais kriterijais, tokiais kaip antai reguliuojamų visuomeninių santykių savitumas, šių santykių socialinė svarba, teisinio reguliavimo intensyvumas.

3. Asmens duomenų apsaugos teisės reguliavimo dalykas

Asmens duomenų apsaugos teisės normomis ir principais yra reguliuojami visuomeniniai santykiai, susiklostantys tvarkant asmens duomenis. Asmens duomenimis yra laikoma bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti nustatyta.

Reikia pažymėti, kad pagal Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą į asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo sritį patenka ne visi su asmens duomenų tvarkymu susiję visuomeniniai santykiai. Teisės nuostatomis reguliuojami tik tie visuomeniniai santykiai, kurie susiklosto asmens duomenis tvarkant tam tikru būdu, tai yra automatizuotai, arba neautomatiniu būdu tvarkant asmens duomenų susistemintas rinkmenas (sąrašus, sąvadás, kartotekas ir kt.).

Kaip matyti, asmens duomenų apsaugos teisės reguliuojami visuomeniniai santykiai gali būti identifikuoti ir nuo kitų teisinių santykių atskirti remiantis keliais kriterijais – į asmens duomenų apsaugos teisės reguliavimo sritį patenkantys visuomeniniai santykiai susiklosto tvarkant informaciją; ši informacija yra susijusi su ži-

nomu ar galimu nustatyti fiziniu asmeniu; informacija tvarkoma automatiniu būdu arba susistemintose informacijos rinkmenose neautomatiniu būdu.

Apibendrinant asmens duomenų apsaugos teisės reguliavimo dalyku laikytini visuomeniniai santykiai, susiklostantys automatiniu būdu ar susistemintose rinkmenose neautomatiniu būdu tvarkant informaciją, susijusią su fiziniais asmenimis, kurių tapatybė yra žinoma arba gali būti nustatyta.

Asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo sritis yra plati, tačiau remiantis nurodytais kriterijais pakankamai aiškiai gali būti apibrėžtos šios srities ribos, o šiai sričiai priklausantys santykiai atskirti nuo kitų teisinių santykių. Minėtieji kriterijai ne tik leidžia identifikuoti asmens duomenų apsaugos teisės reguliavimo dalyką, bet ir rodo reguliuojamų visuomeninių santykių specifiką. Šių santykių specifiškumas, išskirtinumas iš kitų teisinių santykių leidžia teigti asmens duomenų apsaugos teisę turint savitą teisinio reguliavimo dalyką.

Su informacijos apie fizinius asmenis tvarkymu susiję visuomeniniai santykiai yra plačiai paplitę. Jie susiklosto tiek tarp fizinių asmenų (pavyzdžiui, asmeniui pildant kartoteką klientų, kuriems parduoda savo pagamintą pieno produkciją), tiek tarp fizinio asmens ir juridinių asmenų (sveikatos priežiūros ar švietimo įstaigų, bankų, parduotuvių ir kt.), iš kurių atskirai galėtų būti paminėtos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos, Policijos departamen-

tas prie Vidaus reikalų ministerijos, seniūnijos ir kt.).

Asmens duomenų apsaugos teisės reguliuojamų visuomeninių santykių gausa ir įvairovė lemia šių santykių klasifikavimo poreikį. Gali būti išskirti įvairūs asmens duomenų apsaugos teisinių santykių klasifikavimo pagrindai. Pavyzdžiui, šie santykiai gali būti klasifikuojami pagal santykių dalyką (tai yra pagal tvarkomos informacijos apie fizinius asmenis turinį ir pobūdį). Pagal šį kriterijų būtų galima išskirti visuomeninius santykius, susiklostančius tvarkant ypatingus asmens duomenis (tai yra informaciją apie asmens rasinę ar etninę kilmę, politinius, religinius, filosofinius ar kitus įsitikinimus, narysę profesinėse sąjungose, sveikatą, lytinį gyvenimą, teistumą), tvarkant asmens kodą, vaizdo duomenis, biometrinius duomenis ir pan. Asmens duomenų apsaugos teisiniai santykiai gali būti klasifikuojami pagal informacijos apie fizinius asmenis tvarkymo tikslą, kurių spektras yra itin gausus: tiesioginė rinkodara, mokumo įvertinimas ir įsiskolinimo valdymas, statistika, moksliniai tyrimai, socialinė apsauga ir kt. Galima aptariamų teisinių santykių klasifikacija ir pagal asmens duomenis tvarkančią subjektą. Remiantis šiuo kriterijumi visuomeninius santykius būtų galima skirti į susiklostančius, kai asmens duomenis tvarko viešojo administravimo subjektai arba privatūs subjektai.

Asmens duomenų apsaugos visuomeninių santykių dalykas yra informacija apie fizinius asmenis, o tai lemia asmenų suinteresuotumą šiais santykiais ir jų regulia-

vimu. Individas paprastai nori valdyti asmeninės informacijos sklaidą, savarankiškai spręsti, kurią informaciją paviešinti, o kurią išsaugoti kaip konfidencialią, taip pat laisvai pasirinkti, kam ir kokiomis sąlygomis išplatinti informaciją apie save. Kiti visuomenės nariai dažnai yra suinteresuoti gauti ir naudoti informaciją apie vieną ar kitą asmenį. Kartais suinteresuotumas šia informacija remiasi vien visuomenės smalsumu, kitais atvejais ši informacija yra reikalinga komerciniais tikslais, dar kitais atvejais šios informacijos rinkimas gali būti pateisinamas siekiu apsaugoti viešąją tvarką, visuomenės saugumą, kitas konstitucines vertybes. Kaip matyti, individo interesas valdyti asmeninę informaciją susiduria su kitų visuomenės narių interesu (ir teise) rinkti informaciją. Šių dviejų interesų konkurencija ir būtinumas ją spręsti dar labiau išryškina dėl asmens duomenų tvarkymo susiklostančių visuomeninių santykių ir jiems skirto teisinio reguliavimo socialinę svarbą.

Reguliuojamų visuomeninių santykių savitumas, gausumas, socialinė svarba, kaip buvo minėta, yra papildomi kriterijai identifikuojant naują susiformavusį teisės sistemos elementą. Kaip matyti, asmens duomenų apsaugos teisė turi savitą teisinio reguliavimo dalyką (tai yra atitinka vieną iš klasikinių reikalavimų, kad tam tikras teisės nuostatų darinys galėtų būti traktuojamas kaip atskiras teisės sistemos struktūrinis elementas), o jos reguliuojami visuomeniniai santykiai išsiskiria savytumu, gausa, taip pat pasižymi socialine svarba.

4. Asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo metodas

Analizuojant asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo metodą, visų pirma reikia pažymėti, kad aptariamos srities teisės normomis reguliuojami visuomeniniai santykiai nėra tapatūs savo prigimtimi ir pobūdžiu. Vieni šių santykių susiklosto viešojo administravimo srityje, kiti – privačių subjektų veikloje. Šis asmens duomenų apsaugos teisės reguliuojamų visuomeninių santykių dvilypumas negali neturėti įtakos teisinio reguliavimo metodui.

Tvarkyti informaciją apie fizinius asmenis prireikia valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms įgyvendinant joms pavestas funkcijas (kaip antai administruoti fizinių asmenų mokamus mokesčius, teikti švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugas, nuomoti socialinį būstą, kompensuoti būsto šildymo išlaidas ir kt.), taip pat fiziniams asmenims vykdant jiems nustatytas pareigas (pvz., pareigą deklaruoti gyvenamąją vietą). Šiais atvejais visuomeniniai asmens duomenų apsaugos santykiai susiklosto ne laisva santykių dalyvių valia, o privalomai, tai lemiant teisės aktams. Be to, teisės aktai ne tik nulemia asmens duomenų apsaugos teisinių santykių atsiradimą, bet ir šių teisinių santykių turinį. Santykių dalyviai paprastai negali sutarimu nustatyti tvarkomų asmens duomenų apimties, tvarkymo sąlygų, šie klausimai būna sureguliuoti teisės aktais. Kaip matyti, reguliuojant aptariamus visuomeninius santykius dominuoja imperatyvusis elementas ir reguliavimo metodu bei savo pobūdžiu šie visuomeniniai santykiai yra artimi administraciniais teisiniams santykiams.

Kita grupė į asmens duomenų apsaugos teisės reguliavimo sritį patenkančių visuomeninių santykių (reikia pažymėti, kad šie visuomeniniai santykiai sudaro daugumą) susiklosto laisva šių santykių dalyvių valia. Šios grupės visuomeninių santykių atsiradimo nelemia nei norminiai teisės aktai, nei valstybės ar savivaldybių institucijų priimti administraciniai sprendimai. Tarp santykių dalyvių nebūna pavaldumo, subordinacijos, santykių dalyvių teisių ir pareigų turinys nustatomas susitarimu. Susiklostymo būdu ir turinio ypatybėmis šios grupės asmens duomenų apsaugos teisiniai santykiai yra artimi civiliniams teisiniams santykiams, kurių teisinis reguliavimas, kaip žinoma, yra dispozityvus.

Dispozityvumo elementas, reguliuojant su asmens duomenų tvarkymu susijusius visuomeninius santykius, pasireiškia ne tik klasikine forma, bet ir specifiniais aspektais. Pirmiausia pažymėtina, kad pagrindiniame ordinarinio lygmens asmens duomenų apsaugos teisės akte – Asmens duomenų apsaugos teisės akte – Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme įtvirtintų nuostatų formuluotės yra gana abstrakčios, nustatant asmens duomenų tvarkymo reikalavimus, vartojamos vertinamosios sąvokos (įstatymas numato, kad asmens duomenys turi būti renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais; tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai; kad asmens duomenys turi būti tapatūs, tinkami ir tik tokios apimties, kuri būtina jiems rinkti ir toliau tvarkyti, ir saugomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau, negu to reikia tiems tikslams, dėl kurių šie duomenys buvo surinkti ir tvarkomi). Informacijos apie fizinius asmenis tvarkymas reguliuojamas ne nustatant

griežtus detales reikalavimus, bet nubrėžiant tinkamo elgesio gaires reguliuojamų visuomeninių santykių dalyviams. Toks visuomeninių santykių reguliavimo būdas pirmiausia suteikia plačią veikimo laisvę šių santykių dalyviams (žinoma, jeigu nėra vienas iš santykių dalyvių nėra viešojo administravimo subjektas, kurio atliekamo informacijos apie fizinius asmenis tvarkymo specialieji teisės aktai nustato gana detalias taisykles). Be to, teisinis reguliavimas gana abstraktaus turinio taisyklėmis leidžia jas taikyti tvarkant įvairių formų ir skirtingų subjektų informaciją apie fizinius asmenis ir užtikrinti teisinio reguliavimo technologinį neutralumą. Šis neutralumas labai svarbus, žinant, kaip sparčiai kinta, tobulėja informacijos tvarkymo priemonės bei technologijos ir atsiranda vis naujų. Kartu su technologijų raida spėti koreguoti teisinį reguliavimą vargiai būtų įmanoma, todėl reikalingos tokios elgesio taisyklės, kurias būtų galima taikyti bet kokiomis priemonėmis atliekamam asmens duomenų tvarkymui.

Antrasis specifinis dispozityvumo pasireiškimo asmens duomenų apsaugoje aspektas yra tas, kad su asmens duomenų apsauga susiję visuomeniniai santykiai reguliuojami ne tik privalomo, bet ir rekomendacinio pobūdžio priemonėmis. Kaip minėta, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija yra įgaliota rengti ir viešai skelbti rekomendacijas asmens duomenų apsaugos klausimais. Šios rekomendacijos nėra privalomos asmens duomenis tvarkantiems subjektams, tačiau įstatyme įtvirtinta galimybė tokias rekomendacijas rengti rodo valstybės poziciją, kad visuomeniniai asmens duomenų apsaugos san-

tykiai turėtų būti reguliuojami lanksčiai, kad santykių dalyviams turėtų būti suteikta kuo platesnė veikimo laisvė, o valstybė į šiuos santykius turėtų kištis ne daugiau negu tai būtina užtikrinant asmens teisės į privatų gyvenimą apsaugą.

Kaip matyti, asmens duomenų apsaugos teisiniam reguliavimui būdingi tiek dispozityvumo, tiek imperatyvumo elementai, tačiau vyrauja, manytume, dispozityvusis metodas su specifinėmis jo apraiškomis – ganėtinai abstraktaus turinio elgesio taisyklėmis ir rekomendacinėmis reguliavimo priemonėmis.

5. Asmens duomenų apsaugos teisės vieta Lietuvos teisės sistemoje

Lietuvos ordinarinėje teisėje XX a. paskutinio dešimtmečio viduryje išryškėjo nauja teisinio reguliavimo sritis – asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas. Šios srities teisės normų nuolat daugėjo, įstatyminis teisinis reguliavimas buvo keičiamas, taip pat papildomas poįstatyminiuose teisės aktuose (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus įsakymuose) įtvirtintomis nuostatomis. Reguliavimo apimtis pamažu plėtėsi, o ilgai nusistovėjo ir išsiskyrė santykinai savarankiška visuomeninių santykių, kuriems skirtas asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas, grupė. Tai visuomeniniai santykiai, susiklostantys automatinio būdu arba neautomatinio būdu susistmintose rinkmenose tvarkant informaciją apie fizinius asmenis. Šie visuomeniniai santykiai reguliuojami dispozityvaus ir imperatyvaus pobūdžio elementų turinčiu teisinio reguliavimo metodu, pasižyminčiu

tam tikra specifika – teisinis poveikis reguliuojamiems visuomeniniams santykiams daromas ne nustatant detalius reikalavimus šių santykių dalyviams, bet įtvirtinant siekiamo teisėto elgesio gaires ir pasitelkiant rekomendacines teisinio reguliavimo priemones.

Santykinais savarankiškos reguliuojamų visuomeninių santykių grupės išsiskyrimas, savitų bruožų turintis teisinio reguliavimo metodas, ganėtinai didelio visuomeninius santykius reguliuojančių teisinių nuostatų kiekio sukaupimas leidžia teigti, kad susiformavo naujas sąlygiškai savarankiškas Lietuvos teisės sistemos elementas.

Naujasis teisinio reguliavimo darinys teisės moksle nebuvo analizuojamas, nebuvo vertinama jo vieta Lietuvos teisės sistemoje. Nei civilinę, nei administracinę teisę nagrinėjantys mokslininkai neužsiminė apie kurioje nors iš minėtų klasikinių teisės šakų besiformuojančią naują asmens duomenims tvarkyti skirtą teisinio reguliavimo sritį. Pirminį šios teisinio reguliavimo srities vertinimą pateikiant šiuo metu, kai teisinis reguliavimas yra pažengęs ir išryškėję jo ypatumai, neleidžiantys šios teisės srities priskirti nei civilinei, nei administracinei teisei, belieka teigti, kad asmens duomenų apsaugos teisė formavosi ne kaip civilinės ar administracinės teisės šakos dalis, o greta šių teisės šakų ir patyrė nemažą jų poveikį. Administracinės teisės veikiama susiformavo ir iš šios teisės šakos buvo perimti asmens duomenų apsaugos teisės elementai, dėl kurių ši teisės sritis laikoma turinčia viešosios teisės bruožų (daliai reguliuojamų visuomeninių santykių būdinga dalyvių subordinacija, vieno iš santykių dalyvių turimi valdingi

įgaliojimai, detalus santykių dalyvių teisių ir pareigų sureguliuojimas). Veikiant civilinei teisei, formavosi asmens duomenų apsaugos teisei būdingi privatinės teisės bruožai (atliekant asmens duomenų apsaugos teisinį reguliavimą vyraujantis dispozityvumo elementas, iš dalies pripažįstama reguliuojamų visuomeninių santykių dalyvių iniciatyvos laisvė, sutarčių laisvės principas).

Vertinant asmens duomenų apsaugos teisės vietą Lietuvos teisės sistemoje, neturi būti pamiršta, kad asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo branduolį sudaro Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnio 1 dalies nuostata, garantuojanti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą. Ordinariiniu asmens duomenų apsaugos teisiniu reguliavimu yra nustatoma šios konstitucinės nuostatos įgyvendinimo tvarka, kiek tai susiję su žmogaus teisės į informacinį privatumą užtikrinimu.

Kaip matyti, asmens duomenų apsaugos teisės turinys nėra vienodas, į jį patenka tiek teisinio reguliavimo elementai, kurie sąlygiškai galėtų būti vertinami kaip „grynai“ asmens duomenų apsaugos teisės normos ir principai, tiek ir konstitucinės teisės, taip pat civilinės ir administracinės teisės elementai. Asmens duomenų apsaugos teisės sąsajos su konstitucine teise, civiline ir administracine teise neleidžia aptariamo naujo susiformavusio (ir toliau besivystančio) teisės normų ir principų komplekso vertinti kaip unikalaus pagal savo turinį. Siekiant perteikti asmens duomenų apsaugos teisės turinio specifiką, apibūdinant naująjį Lietuvos teisės sistemos sudedamąjį elementą tikslinga vartoti terminą „kompleksinis“.

Minėta, kad asmens duomenų apsaugos teisė Lietuvos teisės mokslininkų nėra nagrinėta. Naujoji teisinio reguliavimo sritis dar nėra sulaukusi mokslinio lygmens pripažinimo ir vertinimo. Ši teisinio reguliavimo sritis nėra aiškiai išskirta bei suvokta ir visuomeninės. Žinojimas, kad egzistuoja su fiziniiais asmenimis susijusios informacijos tvarkymo teisinis reguliavimas, labai iš lėto plinta Lietuvos visuomenėje. Dėl menko asmens duomenų apsaugos teisės mokslinio ir visuomeninio įsisąmoninimo, taip pat glaudžių asmens duomenų apsaugos teisės ryšių su konstitucine teise, civiline ir administracine teise naujasis Lietuvos teisės sistemos elementas šiuo metu negalėtų būti traktuojamas kaip nauja teisės šaka. Jis negalėtų būti įvardijamas kompleksiniu teisės institutu. Tačiau atsižvelgiant į ganėtinai spartų asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo intensyvumą, remiantis teisinio reguliavimo specifiškumu besikristalizuojančius asmens duomenų apsaugos teisės struktūrinius elementus (ypatingų asmens duomenų apsauga, vaizdo duomenų tvarkymo teisinis reguliavimas ir kt.), nors ir iš lėto, bet didėjančių visuomenės narių domėjimąsi jiems priklausančiomis su asmens duomenų apsauga susijusiomis teisėmis ir šių teisių įgyvendinimo priemonėmis, leidžia teigti, kad asmens duomenų apsaugos teisės institutas ateityje gali išaugti į atskirą teisės šaką.

Išvados

1. Lietuvos teisinio reguliavimo sistemoje išsiskiria naujas Lietuvos Respublikos

Konstitucijos 22 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens privataus gyvenimo neliečiamybės garantijos pagrindu suformuotas teisės normų ir principų kompleksas, skirtas reguliuoti su fiziniiais asmenimis susijusios informacijos tvarkymą.

2. Naujoji teisinio reguliavimo sritis apima aiškiai apibrėžtą savitą visuomeninio gyvenimo sritį – visuomeninius santykius, susiklostančius automatinio būdu arba neautomatinio būdu susistemintoje rinkmenose tvarkant informaciją apie fizinius asmenis, kurių tapatybė yra žinoma arba gali būti nustatyta.
3. Į naujojo teisės nuostatų komplekso veikimo sritį patenkantys visuomeniniai santykiai reguliuojami tiek imperatyviu, tiek dispozityviu būdu, tačiau pastarasis būdas dominuoja ir turi išskirtinių bruožų: teisiniam reguliavimui pasitelkiamos rekomendacinės priemonės bei nustatomos tinkamo asmens duomenų tvarkymo gairės, o ne išsamūs asmens duomenų tvarkymo reikalavimai.
4. Savitą teisinio reguliavimo dalyką ir specifinių bruožų turintis teisinio reguliavimo metodas sudaro prielaidas naują susiformavusį teisės normų ir principų kompleksą vertinti kaip sąlygiškai savarankišką, tačiau glaudžių sąsajų su administracine ir civiline teise turintį Lietuvos teisės sistemos elementą.
5. Asmens duomenų apsaugos teisės subistema, atsižvelgiant į jos mokslinio ir visuomeninio įsisąmoninimo lygmenį, taip pat į jos turinį ir turinio sudedamųjų dalių sąsajas su konstitucine teise bei civiline ir administracine teise, laikytina kompleksiniu teisės institutu.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Laikinasis Pagrindinis Įstatymas. *Valstybės žinios*, 1990, nr. 9-224.
3. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 63-1479.
4. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 14 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 31-819.
5. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1924.
6. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 15-597.
7. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 22-804.
8. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 69-2382.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 10 d. nutarimas Nr. 1185 „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įsteigimo“. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 100-2293.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. kovo 27 d. nutarimas Nr. 349 „Dėl Asmens duomenų valdytojų valstybės registro įsteigimo ir šio registro nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 27-721.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Duomenų teikimo duomenų subjektui atlyginimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 20-651.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 1156 „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos struktūrinės reformos, įgaliojimų suteikimo, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nuostatų patvirtinimo ir su tuo susijusių Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų dalinio pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 83-2890.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 20 d. nutarimas Nr. 262 „Dėl Asmens duomenų valdytojų valstybės registro nuostatų ir Duomenų valdytojų pranešimo apie duomenų tvarkymą taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 20-768.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 20 d. nutarimas Nr. 807 „Dėl Ryšio konfidencialumo patikrinimų atlikimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 89-3341.
15. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2005 m. liepos 5 d. įsakymas Nr. 1T-95 „Dėl Reikalavimų detalioms sąskaitoms patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 86-3260.
16. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2006 m. vasario 2 d. įsakymas Nr. 1T-6 „Dėl Išankstinės patikros atlikimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 18-653.
17. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1T-64 (1.12) „Dėl Duomenų valdytojų atsakymo Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai dėl duomenų subjekto teisės susipažinti su savo asmens duomenimis įgyvendinimo pateikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 125-4790.
18. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1973 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. (73) 22 „Dėl asmenų privatumo apsaugos elektroninių duomenų bankų privačiame sektoriuje atžvilgiu“.
19. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1974 m. rugsėjo 20 d. nutarimas Nr. (74) 29 „Dėl asmenų privatumo apsaugos elektroninių duomenų bankų viešajame sektoriuje atžvilgiu“.
20. 1981 m. sausio 28 d. Europos Tarybos konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu.
21. 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. *OL specialusis leidimas*, 13 skyrius, 15 tomas, p. 355.
22. 1997 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/66/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje. *OJ L* 24, 30.1. 1998, p. 1.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 39-1105.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 1¹ straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lie-

tuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 85-3094.

25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 1-7.

26. KŪRIS, E. *Konstitucinė teisė kaip jurisprudencinė teisė: konstitucinė justicija ir konstitucinės*

teisės paradigmos transformacija Lietuvoje: habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Vilnius, 2008.

27. MARCIJONAS, A.; ir SUDAVIČIUS, B. *Ekologinė teisė*. Vilnius, 1996.

28. VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius, 2004.

29. VANSEVIČIUS, S. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius, 2000.

30. ЛИВШИЦ, Р. З. *Теория права*. Учебник. Москва, 1994.

31. *Общая теория государства и права*. Москва, 2000.

32. <http://www.ada.lt/index.php?action=page&lng=lt&id=55>.

DATA PROTECTION LEGISLATION IN LITHUANIAN LEGAL SYSTEM

Ilona Petraitytė

S u m m a r y

Part 1 of Article 22 of Constitution of the Republic of Lithuania claims that the private life of a human being shall be inviolable. One of ways to guarantee the respect for private life is to protect any information about a person and his personal life. For this purpose, the processing of personal data was started to regulate in the middle of last decade of last century. The first regulations were destined to information processing in the national computerized information systems, later some regulations were set for any automated processing of personal data.

Information about particular person is collected and used by private, as well as public persons, which need information for different purposes and of different character and scope. Requirements applied to

the mentioned persons cannot be the same, therefore, a dual legal regulation on personal data processing has formed, which consists of elements of dispositive character taken from civil law, as well as of elements of imperative character, which are typical of administrative law.

Retaining connections with civil and administrative law, the legal regulation on personal data processing has gradually developed into a separate complex of legal rules and principles, which distinguishes from context of general legal regulation for its distinctive sphere and way of regulation, therefore, it is appreciated as a new structural element of Lithuanian legal system – as a complex legal institute.

Įteikta 2010 m. spalio 4 d.

Priimta publikuoti 2011 m. kovo 9 d.